

DINIY-MA'RIFIY KO'RSATUVLAR TAYYORLASHDA JURNALIST MAHORATI HAMDA KO'RSATUVLARNING YOSHLAR TA'LIM-TARBIYASIDAGI AHAMIYATI

Mansurov Musaxon Ma'rufxo'ja o'g'li

Journalism and Mass Communications University of Uzbekistan, a Master Degree Student

Annotation: This scientific article discusses the skills of a journalist about preparation of religious and educational programs, as well as the importance of the program in the education of young people.

Key words: religion, education, television, corruption, hadith.

Yigirmanchi asrning eng buyuk ixtirolaridan biri bo'lgan televidenie hayotimizning barcha jabhalariga kirib keldi va bizni har tomonlama qamrab oldi. Dunyoni global qishloqqa aylantiradigan bu sehrli quti odamlar hayotini engillashtirish va osonlashtirish, ularni atrofida sodir bo'layotgan voqealar haqida xabardor qilish, ta'lim berish, ko'ngil ochish, dam olish va muloqot qilish kabi bir qator asosiy funktsiyalarga ega. Ana shu ijobiy xususiyatlar inobatga olinsa, dasturlar shunga yarasha tartibga solinsa, televidenie inson va jamiyat manfaati uchun bo'lsa, har bir sohada qo'llaniladigan muhim vosita bo'ladi.

“Televidenie jamiyatdagi ijtimoiy institutlarga katta ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, ijtimoiy institut bo'lgan oila televidenie ta'sirida o'zgarishlarga, buzilishlarga duchor bo'ladi. Oila a'zolarining bir-biriga bo'lgan munosabati va xulq-atvori odatda televizor orqali, ota-onaning o'z farzandiga va bolaning ota-onasiga bo'lgan xatti-harakati va so'zlari televizor orqali shakllantiriladi. Bundan tashqari, turmush o'rtog'ini tanlashda odamlar televizorga ta'sir qiladi. Chunki televizor odamlarga ideal inson portretini tortadi va ularni ushbu modelga mos turmush o'rtoqlar topishga majbur qiladi.”¹

Yuqoridagi natijalardan ko'rinib turibdiki, televidenie shaxs va jamiyatni siyosiy va ijtimoiy maydonga yo'naltiradi. Televideniye orqali efirga uzatilayotgan yangiliklar, reklamalar, seriallar va muhokama dasturlari to'liq xolislik bilan tayyorlanmaydi. Dastur qanday bo'lishidan qat'iy nazar, tomonlardan biri oldindan tomoshabinga mutlaqo salbiy ta'sir qiladi va shu yo'l bilan boshidanoq ko'rsatma bilan tomoshabin qaroriga embargo qo'yiladi.

Haqqoniylik, xolislik, adolat, fikrlar xilma-xilligi va inson huquqlariga hurmat O'zbekiston jurnalistlari faoliyatining asosiy qoidasi hisoblanadi. Jurnalist o'zining so'z va axborot erkinligini ta'minlash yo'lidagi faoliyati jamiyat oldidagi burchi ekani va uning materiallari jamiyat manfaatlariga xizmat qilishi kerakligini to'liq anglaydi. Jurnalist O'zbekistonning amaldagi qonunlari va xalqaro huquq normalariga asoslanib ish olib boradi, media makonda ijtimoiy mas'uliyat muhitini yaratgan holda sohada o'zini-o'zi boshqarish tizimini vujudga keltirish va mustahkamlashga munosib hissa qo'shadi, jurnalist obro' va e'tiborini himoya qiladi. Jurnalist jamiyat uchun axborot to'plashi, tayyorlashi, tarqatishi shuningdek, fuqarolarning o'z fikrlarini bildirishlari uchun erkin maydon yaratdi. Diniy-ma'rifiy teleko'rsatuvlarda birlamchi talab axborotning ishonchligini tekshirishdir. Diniy-ma'rifiy axborotlarni sharhlash dinlararo munosabatlarga ta'sir ko'rsatmasligi, qosh qo'yaman deb ko'z chiqarmoq qabilida maqsaddan adashtirmasligi, diniy-ma'rifiy ko'rsatuvlar aslo insonlarni boshqarishni maqsad qilmasligini anglatishi lozim.

¹ Cereci. B-56.

Ijtimoiy hayotning o'zgaruvchan shakli sharoitida oilaviy munosabatlar ham o'zgarib bormoqda. Ushbu o'zgarish bolalarga ham ta'sir qiladi. Ota-onalar o'z farzandiga unchalik qiziqmaydilar va ko'pincha bolani televizor oldida qoldirib ketishadi. Shu sababli bola ikki-uch yoshdan boshlab televizor bilan tanishadi va uning salbiy ta'siriga duchor bo'ladi. Bola televizor ko'rsatadigan hamma narsani tomosha qiladi, tinglamaydi. Har xil ko'rsatuvlarni tomosha qilish, televizor qarshisida uzoq vaqt o'tkazish biz avval aytib o'tgan ta'sirlarni keltirib chiqaradi va bola hayotining keyingi bosqichlarida qo'rqqoq, tushunarsiz va passiv tuzilishga ega bo'ladi.

*“Madaniy korruptsiya: Televidenie axborot va madaniyatni eng keng tarzda o'tkazish va er yuzidagi turli madaniyatlarning bir-biri bilan o'zaro ta'sirini ta'minlaydigan muhim vosita sifatida qaraladi.”*² “Madaniyat – tarixiy va ijtimoiy taraqqiyot jarayonida yaratilgan barcha moddiy va ma'naviy qadriyatlar hamda ularni yaratish va keyingi avlodlarga yetkazishda foydalaniladigan vositalar yig'indisi bo'lib, insonning o'z tabiiy va ijtimoiy muhiti ustidan hukmronlik darajasini ko'rsatadi.”³ “Madaniyatni tashkil etuvchi va uni shakllantiradigan ba'zi elementlar mavjud. Madaniyat, til, tarix, adabiyot, din va boshqalarni tashkil etuvchi elementlar. hisoblashimiz mumkin. Madaniyatni shakllantiradigan va ta'sir qiladigan ba'zi vositalar bor - ijobiy yoki salbiy - va bugungi kunda televizor birinchi o'rinda turadi. Biroq, televidenie madaniyatlarning o'zaro ta'siri uchun vosita sifatida qaralsa-da, vaqt o'tishi bilan u hukmron madaniyatlarning submadaniyatlarga ta'sir qilishiga yo'l ochadigan vositaga aylandi. Hukmron madaniyatlar tomonidan eksport qilinadigan teleseriallar va reklamalar badavlat mamlakatlardan kelgan badavlat shaxslarning turmush tarzini ta'kidlaydi va shu tarzda submadaniyatlarga o'z madaniyatini yuklaydi.”⁴ Bu ta'sirlar natijasida submadaniyatlar o'z madaniyatidan yiroqlashib, televideniye orqali ularga yetkaziladigan sun'iy madaniyat bilan qanoatlanadi.

Kuchli madaniyatga ega bo'lishiga qaramay, madaniy imperializmga qarshi izchil siyosat olib bora olmaydigan mamlakatimizda madaniy korruptsiyaning aniq misollarini yaqqol ko'rishimiz mumkin. Bugungi turk jamiyatida yeb-ichish, kiyinish, ko'ngil ochish, oilaviy munosabatlar, mehmon qabul qilish kabi turli xil yashash maydonlarimiz shaklida o'zgarishlar ro'y berayotganini e'tibordan chetda qoldirmaslik kerak. Amerika uslubidagi “fast-fud”ning tarqalishi bilan an'anaviy ovqatlanish madaniyatimiz va ovqatlanish odatlarimiz ostin-ustun bo'ldi, kiyinish uslubimiz erkinlik va farovon hayot shiorlari bilan “rok musiqa”, “axloqiy qadriyatlarimizdan oshib ketdi. diskoteka va barlar ko'ngilochar madaniyatimizning bir qismiga aylandi, mehmonlarni qabul qilish va uyda yashash an'anaviy madaniyatdan farqli ravishda boshqacha ko'rinish oldi. Bu misollarni yanada ko'paytirish mumkin.

“Martin Esslin esa televideniye nafaqat odamlarning dunyoqarashini kengaytirish vositasi, balki insonlarning dunyo haqidagi bilimni oshirishda samarali bo'lgan texnologik mo'jiza deb biladi.”⁵

Afsuski, televideniya vaqt o'tishi bilan o'zining asosiy vazifalaridan uzoqlashib, sanoat va sanoat jamiyatining rivojlanishi bilan sof foyda uchun foydalanila boshlandi. Aynan shu

² Aysun Yuksel. Ommaviy axborot vositalarining ijtimoiy/madaniy o'zgarishlarga ta'siri va innovatsiyalarning qabul qilinishi. Yeni Turkiya, №12. 1996.

³ www.tdk.gov.tr/Adksoziuk/sozara.htm.

⁴ Bekir Kocadaş, “Madaniyat va media”.

⁵ Martin Esslin, Televideniya asri / TV: Oq oyna ortida, 3-nashr, Pinar bahori., -I.: 2001.

nuqtada televideniya olib kelgan salbiy tanqidlar e'tiborini tortdi. Kapitalistlarning ham televizorga ega bo'lishi televideniyaning o'z manfaatini uchun, asl maqsadidan tashqari foydalanishga olib keldi. Natijada televideniya ijtimoiy tuzilmaga salbiy ta'sir ko'rsata boshladi. Televideniyaning salbiy tanqidlari asosan uning ijtimoiy jihati bilan bog'liq bo'lib, aloqa mutaxassislari televideniyaning jamiyatga salbiy ta'sirini quyidagicha ochib berishadi: shaxslarning tajovuzkorlik tuyg'ularini kuchaytirish, ularni tinchlantirish, iste'molni rag'batlantirish, rejissyorlik, madaniy buzilish,

Biz yuqoridan sarlavhalar ostida sanab o'tganimiz diniy masalalarda qo'llab-quvvatlash va yo'l-yo'riq yo'qligi, zamonaviy hayotning jozibadorligi, jamiyatda diniy yomon ifodalovchilarning mavjudligi, kundalik hayot va din o'rtasidagi qarama-qarshilik kabi ko'rinadigan narsalar. vaqti-vaqti bilan jamiyatda dinga qarshi bo'lganlarning mavjudligi, siyosiy-mafkuraviy tendentsiyalarni ko'plab mavzularni qo'shish mumkin.

Ushbu tadqiqotda o'smirlarni dinga yaqinlashtiradigan va undan uzoqlashtiradigan ijtimoiy sabablar o'rganildi. Mavzuga o'smirlarning umumiy rivojlanish xususiyatlari, ijtimoiy (ijtimoiy) rivojlanishi va shaxsiyat (o'zini o'zi anglash) rivojlanishi haqida qisqacha ma'lumot berish orqali kiritildi. Chunki biz o'rganayotgan yoshlarning rivojlanish xususiyatlarini bilishimiz mavzuni yaxshiroq tushunishimizga, aniqroq xulosalar chiqarishimizga yordam beradi. Albatta, rivojlanish xususiyatlarini o'rganishda, diniy taraqqiyotni ham e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi. Yoshlarning diniy rivojlanishi asosida tadqiqotning birinchi qismini diniy mas'uliyat va islomda o'smirlik davrining ahamiyati haqida so'zlab, ularda diniy shubhalar qanday va nima uchun shakllanganligi, bu shubhalarning mohiyati haqida qisqacha ma'lumot berildi.

“Hadis ilmi maktabi o'qituvchisi Ziyoviddin domla Begmatov “Ommaviy axborot vositalarida diniy-ma'rifiy mavzularni yoritish mas'uliyati” to'g'risida shunday deydi: - Afsuski, bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar ma'lumotlarning to'g'ri yoki noto'g'ri ekani tasdiqlanmay turib odamlar orasida ommalashib ketishiga sabab bo'lmoqda. Har bir sohaning o'z egasi, uzoq yillar davomida shu sohada faoliyat olib borgan mutaxassislar bo'ladi. Biroq, diniy-ma'rifiy mavzular borasida nomutaxassislarning fikr bildirishi, “aql o'rgatishi” urf bo'ldi. Boshqa sohalarda xatoga yo'l qo'yilsa juz'iy zarar yetishi mumkin. Ammo, diniy soha o'ta hassos, o'ta nozik soha hisoblanadi. Chunki dindan adashtirish oxiratning kuyish xavfiga sabab bo'ladi. Ana shu sababdan, diniy ta'limga ega bo'lmagan kishining so'zlariga ishonmaslik lozim. Diniy-ma'rifiy ko'rsatuvlarda ahli ommaning savollariga javob berish, hadislarining to'liq ma'nosini ochib berish, turli fatvolarga izoh berish va mazmunini tushuntirishni maqsad qiladi. Buni yakka shaxs yoki bir nechta shaxslarga o'rgatish vazifamizdir.”⁶

Xulosa o'rnida, jamiyat taraqqiyoti va fuqarolarining sog'lom fikrli bo'lishida, turli ommaviy madaniyatlar hamda axborotlar oqimidan himoya qilishda diniy-ma'rifiy teleko'rsatuvlar roli dolzarbli. Ushbu ko'rsatuvlarni aynan mutaxassislar jamoasi tayyorlashi lozim. Yoshlarning jamiyat va oiladagi birdamligini ta'minlashda diniy ilmga ega qilib tarbiyalash ijobiy yakunga olib kelishi o'rganildi. OAV da reklama va ko'rsatuvlarning nazoratini kuchaytirish, mavzularni yoritishda etika va axborot olish va tarqatish qonunlariga rioya etish muhimligi xulosa qilindi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Cereci, yoshi, B-56.
2. Aysun Yuksel. Ommaviy axborot vositalarining ijtimoiy/madaniy o'zgarishlarga ta'siri va innovatsiyalarning qabul qilinishi. Yeni Turkiya, №12. 1996.

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=e9MQds872nk> Murojaat vaqti: 9:20 / 27.05.2022y.

3. [www.tdk.gov.trAdksoziuk / sozara.htm](http://www.tdk.gov.trAdksoziuk/sozara.htm).
4. Bekir Kocadaş, “Madaniyat va media”.
5. Martin Esslin, Televideniya asri / TV: Oq oyna ortida, 3-nashr, Pınar bahori., -I.: 2001.
6. <https://www.youtube.com/watch?v=e9MQds872nk> Murojaat vaqti: 9:20 / 27.05.2022y.